

“ ”

“Parisko teknokraziaren parean, demokraziaren eta lurraldeen garaipena da lege hau”

Diputatu bretoi hau dugu euskarari eta orokorki Frantziaren menpe ditugun hizkuntza gutxituei onura handiak ekarriko dizkien legearen oinarrian. “Historikotzat” jo dute askok 2021eko apirilaren 8an Frantziako Legebiltzarrak alde bozkatu izana, kontra bozkatzeko gobernuak eman manuari bizkarra erakutsiz gainera. “Errepublikaren hizkuntza frantsesa da” errepikatzen dabilen jakobinismoan arrakala historikoa da, duda gabe.

Xanpain botila ireki zuten askok eskubide berri hauen ospatzeko.

JENOFA BERHOKOIRIGOIN

Euskal Herrian momentu historiko eta garaipen gisa bizitu dugu hizkuntza gutxituen aldeko legearen bozketa. Britainian nolako harrera ukan du?

Gisa berekoa: zoriontzeko ehunka mezu jaso nituen eta bi gaitzespen mezu bakarrik. Frantziak aspaldian ditu problemak bere baitako aniztasuna eta tokiko hizkuntzak eta kulturak onartzeko: asimilazio eredu batean da, “zarena ahantzi eta beste bat bilakatu zaitez; aldatu hizkuntzaz eta kulturaz, eta agian bilakatuko zara norbait interesgarri”. Tokiko hizkuntzei buruzko lege bat izan zen 1951n –Deixonne Legea– eta honen arabera, tokiko hizkuntzen irakaspena bideratzen ahal zen baldin eta frantsesa ikasteko balio bazuen... erabat gaiez kanpo zihuan kontua. Nonbait, lege hau dugu tokiko hizkuntzen alde doan lehena. Jakin behar da Frantziak ez duela gutxien-

gorik onartzen –ez eta ere gutxiengo linguistikorik–. Denak “parekideak” garelako Frantziak, baina noski hori gezurra da, denentzat ez du balio parekidetasunak, batzuk besteak baino parekideago daude –demagun, batzuen kultura eta hizkuntza da eskolan irakatsia–. Hori perbertsoa da, erran nahi duelako frantses herritar izatea frantses hizkuntzako eta kulturakoa izatea dela; Errepublikaren nozioaren etnizazio batean gara, ideal errepublikarraren perbertsio batean gara, berez errepublikar izatea eskubide politikoak ukatean datzalako, eta hiritartasuna horretan datza. Ikuspegi honetatik atera behar du Frantziak, lekuko hizkuntzen desagerpena dakarrelako axolarik gabeko postura honek.

Zuk nola atxikitzen duzu gogoan bozketa hau?

Parisko teknokraziaren parean demo-

kraziaren eta lurraldeen garaipen gisa oroitzen dut bozketa. Oraindik aitzina gauzatu beharko dugu, legea biziara beharko dugu eta aztertu beharko dugu nola baliatu dezakegun beti ere urrunago joateko.

Gobernuak kontra bozkatzea galdetu arren, diputatuek alde egin dute. Aitzinetik pedagogia handiz egin izan duzuen aurkezpen eta azalpen lanaren emaitza dugu bozketa.

Bozketa argia da, 247 dira alde agertu eta 76 aurka. Uste dut hastapen batean elkarrekin ere ez zutela sinesten legea pasatzearen aukeran: iazko otsaileko lehen irakurketan zati baten alde egin zuen Legebiltzarrak –irakaskuntzari buruzko artikulua baztertu–, baina ikustearekin iazko abenduan Senatuak testuari berriz gehitzen zizkiola irakaskuntzari buruzkoak, orduan ikusi zuten eginga-

Paul Molac

Diputatu eta
hizkuntza gutxituen
aldeko legearen egilea

FRANTZIAKO LEGEBILTZARRA

rritasuna. Itxaropentsu, azkarki mobilizatu dira denetan –Breitanian, Alsazian, Okzitanian, Euskal Herrian, Korsikan, Katalunian, baita Pikardian ere–. Tokian toki, diputatuen ikustera joan dira, legea aurkezteko eta murgiltze ereduazaltzeko. Eskerrak eskualdeetako diputatuek honen berri badutela, nahiz eta kontzientzia ukatea besterik den... Parisko diputatu batzuk ez dute sekula murgiltze ereduaz ibilitako umerik gurutzatu eta mesfidantzaz begiratzen zaituzte: “Nola da posible? Frantsesa ez dute menperatuko!”. Oharra entzun eta azaltze lanari lotzen zara. Legebiltzarrean ere aritu naiz azalpen lanetan; esplikazio gose zirenei erantzuten aritu naiz eta banan-banan talde politiko guztien ikustera joan naiz. Diputatu bretoiek ere lan handia egin dute, legearen alde bozkatzearen beharraz aritu dira haien talde politikoetan. Andana bat

gara bretoiak, 30 bat eta bizpahiru izan ezik, denok egon gara bozketan, denok alde bozkatzuz. Lekuan leku denok aktibatu gara, eta horrek egin du legea pasa dela.

Nola esplikatzen duzu gobernuak aurka bozkatzeari galdetu arren diputatuek manua ez segitu izana, baita gobernuaren alderdikoek ere?

Sinpleki, erran nezake ulertu dutela filosofoek definitu bezala bi botere daukela, bata legegilea eta bestea exekutiboa eta biak bereizirik direla. Haien lurraldearen alde bozkatu dute, tokiko hizkuntzen alde eta Estatuaren makinaren kontra. Beraien buruaren nagusi egin dira.

Elkarteek burutu lana eskertu duzu. *Pour que vivent nos langues* edo “Gure hizkuntzak bizi daitezen”

kolektiboaren oinarrian ere zara. Hizkuntza gutxituen irakaspenaren alde dabil kolektibo hau eta eskualdeetako 40 bat egitura batzen ditu. Honek ere izan du eragina.

Duda gabe. Irakaskuntza publikoa, pribatu katolikoa eta elkarte mundukoa federatzea lortu dugu, eta eskualdeetako elkarteak ere elkartu gara. Informazio zuzena une egokian pasarazteko bidea izan da, leku guztietatik mezu bera helarazteko gisan: Senatuaren bozketa eta gero diputatuei galdetu zaie legea bere horretan bozkatzeari, behingoan promulgatua izateko gisan. Senatuak irakaskuntzari buruz gehituriko lau artikuluek eztabaidatu genuen apirilaren 8an. Testua bere horretan bozkatzeko manua pasarazia genuen guk, hitzez hitz bere horretan ez bazen bozkatzeari berriz ere Senatura zihoalako, joan-jinka urteak pasatzeko arriskuarekin.

Nola esplikatzen duzu gobernuaren postura, beste behin jabobinismoan tinko gelditze hori?

Ez nau harritzen. Zenbat dira onurak ekarri dizkiguten ministroak? Jack Lang, François Bayrou... eta zerrenda gutxi gorabehera horretan gelditzen da. Beste guztiak urrunetik begiratzen diote gureari, "lekuko hizkuntza irakatsi dezakegu baina ez sobera, frantsesaren maila apaldu dezakeelako" ideiarri loturik dira denak. Alta uste hau ez da sekula frogatua izan; alderantziz, haur elebidunek frantses maila hobea dutela agertzen zaigu ebaluaketetan. Baina betikoa: Parisko goi-funtzionarioaren irudimenean hizkuntza batek bestea ordezkatzen du. Nahiz eta psikolinguista guztiak eleantzasuna goraiatu, Hezkuntza Nazionalaren Ministerioak berean segitzen du: Errepublikaren hizkuntza frantsesa da eta kito. Horri gehitu behar zaizkio betiko gibel-usteak, hala nola, Blanquer Hezkuntza ministroak separatistatzat jo izana hizkuntza gutxituen aldekoak. Hori ez zaie gustatu diputatuei.

Irain gisa hartu dute?

Ñabardura falta gisa. Postura dogmatikoa eta politikoa izan da gobernuarena, ez eta pedagogikoa eta hizkuntzen irakaspenari loturikoa.

Tokiko hizkuntzan bideratu murgiltze eredia eskaintzen ahalko da eskola publikoan ere.

Nahiko errazki irudika dezakegu eskaerei ezetza bideratuko diela errektoretzak... Eskaera eta eskubidea izan arren, paretik jaso errefusen adibideak ez ditugu eskas, sail elebidunean adibidez.

Bai, pentsa daiteke ez digutela legearen gauzapena hain errazki utziko, eta tirabirak izanen ditugula oraindik ere. Baina ageriko da zer erabakiko duen jujeak... legegilearen nahia ere badagoelako orain oinarrian; ez dut uste Hezkuntza Nazionalak zelai horretan jokatu nahiko duenik. Baina badakizu, lege bat ez da uda-

“ ”

*Denak parekideak
garela dio Frantziak.
Noski gezurra da,
batzuk besteak baino
parekideago daude*

berria dakarren ainara... herritarrek ez badute haien eskuetan hartzen, segidarik gabea izateko arriskua ere hor dago. Dena dela, ez naiz jurista baina lege honetan arras argiki agertzen zaigu ondokoa: gure ondarean ditugu hizkuntza gutxituak eta frantsesarekin batera hauen irakaspena bideratzeko pedadogia hoberena bideratu beharko du Frantziak.

Legea antikonstituzionala dela erran izan du gobernuak.

Kontseilu Konstituzionala arras argia izan da: tokiko hizkuntzara ezin da behartu. Lege honekin horretan gaude, aukera ematen dugulako, hots, ez dugu behartzen. Ni ere ez naiz behartzearen aldekoa: hasi gaitzen irakaskuntza tokiko hizkuntzan jaso nahi duten guztien eskaerari erantzuten eta ondotik mahai gaineratuko dugu horretara behartzearen gaia; orduan beste lege bat eta beste eztabaida bat izanen dugu. Funtsean, ez dut iritzi argirik horri buruz, diodan gauza bakarra zera da: marrazkia eta musika klasean irakatsiak dira eta horri esker batzuk deskubritzen dituzte musika eta marrazkia, eta bai, behartuak dira. Gisa berean, tokiko hizkuntzen irakaspena ere behartu daitekeela pentsa daiteke. Baina horretaz hitz egin behar genuke, biztanleriak ados izan beharko luke, ezingo delako modu autoritarioan bideratu. Anartean, lege honekin ondokoa lortu dugu: irakaskuntza lekuko hizkuntzan nahi duen orok ukan behar du aukera.

Hari horri tiraka, ofizialtasuna ere aipatu nahi nuke. Quebec eta Hego Euskal Herria adibidetzat dituzu usu. Kontua da ofizialtasuna dutela bertako gutiengo hizkuntzek. Irudika dezakegu Frantzia bere menpe ditueni ofizialtasuna aitortzen?

Bistan da! Beste lekuetan lortu badute, hemen ere lortu dezakegu, frantsesak ez dira besteak baino okerrago ala ton-toago. Haatik, egia da Frantziak beranta handia duela. Frantziar Iraultzatik dator hori, herri hau anitz markatu zuen eta bi mende pasa arren oraindik badu eragina. Baina, hori ere aldatuz doa, eta erran nezake La France Insoumise alderdia dugula bakarrik 1793an blokeaturik! Beraz lortu dezakegula uste badute ere, erran nezake tokiko hizkuntzak ikaste-txeetan orokorturik eta karrikan egunerokoan mintzatuak izanen direnean dugula ofizialtasuna lortuko. Tokiko hizkuntzaz biziko garenean, ahalkerik gabe, orduan bai lortuko dugu. Desdramatizatu behar dugu kontua, zeren aurrekoan berriz "nik ez dut ulertzen!" erraten zidan batek. Eta zer? Larri da? Euskal Herrian naizenean eta ingurukoak euskaraz ari direnean ez nau tratatzen, alderantziz. Aski harrigarria da Frantziaren jendeak pentsatzea gurean mintzo garenean haien kontra ari garela! Zinez, nik zerbait erran behar badiot norbaiti, edo

FRANTZIAKO LEGIBILTZARRA

ulertzen duen hizkuntzan bideratuko natzaio edo isilduko naiz.

Irakaskuntzarena ezinbesteko esparrua da. Hala ere, ikasgelako lau paretan artean erabilia den hizkuntzak geroa ez dauka segurtaturik. Zer egin hizkuntza hauek herriko plazan ere erabiliak izan daitezen?

Tokiko kolektibitateen esku ere da. Hauek garatu ditzakete adibidez euskaraz bideraturiko aisialdi zentroak zein errugbi entrenamenduak. Baina denbora berean, hortaratu ahal izateko hizkuntzak erabilia izan behar du. Britainian %7 da elebidunean baina %40ak nahi du bretoierazko irakaskuntza, eta segur naiz proposatuz gero ia guztiek hartuko luketela! Bretoiera %80ak ikasiko duenean orduan indar-harremana bestelakoa izanen dugu. Begira, Ipar Euskal Herrian %40ak du euskara ikasten... maleruski, ez da oraindik nahikoa, baina bide onean zarete.

Diozuna da lekuko instituzioen esku ere dela hizkuntzarena. Hots,

Konstituzioaren 2. artikuluari so egon beharrean, lekuan leku garatu ditzakegula hizkuntza politika ausartak.

Noski baietz. Gaur egungo agintari gehienak elebakarrak dira, elebakartasunaren biberoian haziak izan dira, eta batez ere errana izan zitzaizen haien hizkuntza ahantzi behar zutela. Iraultza kulturala

“ ”

Tokian toki, diputatuen ikustera joan dira elkarteak, legea eta murgiltze ereduak aurkezteko

ere da nonbait hauentzat. Mentalitateak aldatu behar dira, baina hori elebidunen eskutik etorriko da, elebiduntasun orkatu batean izanen garenean. Hemendik urte batzuetara elebidunak dira egonen aulki hauetan, eta ikusiko duzu ezipiritua

eta giroa erabat ezberdinak izanen direla.

Hizkuntza bat komunikazio tresna bat baino askoz gehiago da, munduan irakurtzeko era bat da, munduan kokatzeko postura bat da, iruditegi bat da... Frantziako eskola publikoa ez litzateke hauen transmititzeko gunea. Agian horretan dute haien zentzu guztia ikastola eta zuen kasuan diwan eskolek...

Bietan bideragarria dela uste dut. Badakizu, eskola publikoko irakasle bati mintzo zara. [irria]. Historia irakasle gisa beti abiatu izan naiz Britainiako errealitatetik. Frantses Iraultzaz aritzerakoan gure udalek edota apaizek Legebiltzarrrera bidalitako gutunetan oinarritzen nintzen, ez nintzen Parisko dokumentuetatik abiatzen. Hizkuntza baino harago doan kontua dugu hau, gureaz daukagun kontzientziaz ari gara eta hizkuntza horren parte izanda ere, ez da osagai bakarra. Badakit “euskaldun” “euskara duena” dela, baina gurean bretoiera mintzo ez duena bretoia izan daiteke, adibidez ekialdekoek galo hizkuntza mintzo dute eta bretoiak dira berdin. ●